

6. Le ministère des fusilliers a démissionné. Un pas nouveau vers le fascisme : Doumergue serait chargé de constituer un gouvernement de pleins pouvoirs // L'Humanité. – 1934. – 8 février. – P. 1.
7. Marty A. Chiappe toujours libre complot et provoque / A. Marty // L'Humanité. – 1934. – 5 février. – P. 1.
8. Paris ouvrier à riposte! // L'Humanité. – 1934. – 7 février. – P. 1.
9. Peri G. Les résultats de la politique du “moindre mal” – Hitler chancelier! / G. Peri // L'Humanité. – 1933. – 31 janvier. – P. 1.
10. Peri G. Quand gouverne la “Peste brune” à Berlin, à Halle, à Dresde les bandes nazis font couler le sang ouvrier / G. Peri // L'Humanité. – 1933. – 1 février. – P. 1.
11. Plus avant dans la voie de la fascisation – Doumergue constitue un gouvernement Oustric-Stavisky // L'Humanité. – 1934. – 8 février. – P. 1.
12. Plus de 3 millions d'Huma en six jours! // L'Humanité. – 1934. – 14 février. – P. 6.
13. Vaillant-Couturier P. Leurs sanctions / P. Vaillant-Couturier // L'Humanité. – 1934. – 2 février. – P. 1.

O. Obzor

THE CULPRITS OF SPREADING FASCISTIC IDEAS IN FRANCE ACCORDING TO “L'HUMANITÉ” (1933–1934)

This article examines how the activity of French fascist organizations and related political events are presented in the communist newspaper “L'Humanité”. Available published issues of the newspaper permit to identify who was considered guilty of spreading fascism and how the communists defined it.

Keywords: fascism, “L'Humanité”, French communist party, Chautemps.

Матеріал надійшов 03.12.2014

УДК 956.94:32.0195]“1967/1973”

Ремарович О. І.

ІЗРАЇЛЬСЬКА ГРОМАДСЬКА ДУМКА ЩОДО ПОДІЙ 1967–1973 РР.

У статті розглядається соціальний аспект дипломатичної політики Держави Ізраїль у період між Шестиденною війною та Війною Судного дня. Особливу увагу було приділено соціологічним опитуванням, що репрезентують зміну думки громадськості в зазначений період.

Ключові слова: Держави Ізраїль, Шестиденна війна, Війна Судного дня, громадська думка.

Упродовж періоду між 1967–1973 рр. ізраїльська політична еліта намагалася заручитися підтримкою єврейського населення Держави Ізраїль і міжнародної громадськості. Спірним було й залишається питання щодо позиції стосовно утримування територій, що відійшли до Ізраїлю в результаті двох війн – Шестиденної війни та Війни Судного дня. Завданням цієї статті є висвітлення еволюції громадської думки мешканців Держави Ізраїль та ізраїльської політики щодо підконтрольних територій.

Якщо звернутися до результатів опитувань 1967–1972 рр. в Державі Ізраїль, які аналізує Алек Д. Епштейн, то, за винятком Синайського півострова, більшість ізраїльтян виступала проти відходу із зайнятих територій [2, с. 105]. Якщо розглядати події 1967 р. як перемогу політичного сіонізму, тобто приєднання нових територій, то Ізраїль постає в наших очах і в очах мешканців країни як багатонаціональна держава. Виникає запитання: чи готовими до такого повороту подій були вершители дипломатичної долі

Ізраїлю, оскільки держава створювалася як національна утопія?

Війни, що розпочиналися в Ізраїлі, мали б стати ключем до спокійного існування суспільства і внутрішньої стабільності. Ізраїльське керівництво так і не змогло випрацювати єдину політичну лінію щодо зайнятих територій. Навіть не існувало єдиного означення цим діям – чи то «звільнення», чи то «окупація». На перший план виходить проблема інтеграції нових територій. Завдання щодо їхнього об'єднання не є легким, а рішення про відмову від них просто не мало сенсу. Тому нові території перетворилися у своєрідний тягар. Саме питання щодо статусу територій стало фактором внутрішнього розколу суспільства. До сьогоденного моменту політичне керівництво так і не підійшло ближче до розв'язання цього питання.

Лише Східний Єрусалим був єдиною територією, щодо якої існував консенсус. Згідно з результатами соціологічного опитування, яке було проведено в червні 1968 р., 98 % респондентів висловилося за об'єднання міста під ізраїльським суверенітетом [8, с. 36–38]. Решта ж територій натомість довгий час була лише розмінною монетою для подальших переговорів на міжнародному рівні і аж ніяк не вважалася «своєю». Консенсус також простежувався в питанні щодо поселенської діяльності, хоча вона й велася досить скромними темпами.

Домовитися з сусідніми країнами про долю територій виявилось неможливим. До приходу до влади Анвара Садата керівництво Єгипту вести мирні переговори відмовлялося взагалі. Король Йорданії Хусейн I був украй обмежений у своїх маневрах, побоюючись, що арабський світ визнає його угоду з Ізраїлем зрадою спільних інтересів. Притому саме король Йорданії міг стати ключем до вирішення проблеми Західного берега. З вересня 1963 р. з ним було проведено низку зустрічей. Хусейн розраховував, що на саміті арабських країн не буде досягнуто консенсусу, в результаті чого в нього будуть розв'язані руки для відкритих перемовин з Ізраїлем. Однак у вересні 1967 р. відбулася Хартумська конференція, де одногосно лідерами арабських держав було вирішено вимагати відведення ізраїльських військ до кордону, що існував до Шестиденної війни. Також було оголошено «потрійне “ні”» Ізраїлю. Після зазначених подій Хусейн опинився в надскладному становищі. Відкрито вчинити всупереч рішенням Хартумської конференції він не наважувався, бо це б означало повстати проти всього арабського світу.

Якщо поглянути на еволюцію думки ізраїльського суспільства в 1971 р., то ми можемо побачити зниження підтримки, яке можна пояснити спадом напруги після закінчення Війни на виснаження. Основною тезою плану Роджерса був мир в обмін на території, але цю тезу підтримувало лише 10 % населення і не підтримував уряд Голди Меїр [2, с. 106]. Ще більш різкою була зміна громадської думки стосовно Синайського півострова після Війни Судного дня.

Задовго до початку переговорів у Кемп-Девіді ізраїльська громадськість була готова до поетапного повернення Синаю Єгипту. Варто зазначити, що не лише думка мешканців Ізраїлю досить кардинально змінювалася, якщо згадати знамениту фразу Моше Даяна: «Краще Шарм-аш-Шейх без мирної угоди, ніж мирна угода без Шарм-аш-Шейху», то опісля десяти років він відіграв важливу роль у випрацюванні угоди, в рамках якої весь Синайський півострів відходив під контроль Єгипту. Якщо повернутися до даних соціологічних опитувань, які було проведено після Війни Судного дня, то 75 % опитаних виступали за збереження контролю над Голанами [8, с. 27–28].

Ізраїль зумів здатися в 1948 р. слабшим за численних та агресивних арабів, і європейська громадська думка частково захищала його від арабської критики. Але саме Шестиденна війна змінила ситуацію безповоротно:

- завдавши превентивного удару, Ізраїль захопив чужі території, як це робили до нього агресивні світові імперії;
- відмовився повернутися до кордонів, встановлених ООН;
- почав будувати на «окупованих територіях» єврейські поселення та оголосив Єрусалим (за рішенням ООН, розділений на дві частини – арабську і єврейську) повністю своїм.

Тобто, поглянувши на думку світової громадськості після 1967 р., ми можемо помітити величезний стрибок від сприйняття Ізраїлю як захисника й об'єднувача євреїв усього світу до агресора. З моменту переходу територій, що були отримані після червня 1967 р. під ізраїльський контроль, новий уряд намагався провести вибори місцевих органів влади. Останні вибори відбулися аж у 1963 р., тому виникали певні побоювання, що вони стануть фактором нестабільності й напруги. Існував сумнів і щодо лояльності майбутніх посадовців. Ще на початку 1970 р. Міністерство оборони надало звіт, в якому рекомендувалося проведення виборів на Західному березі і не рекомендувалося – в Секторі Газа [7, с. 167–168]. Та все ж до ідеї

повернулися в 1972 р. М. Даян цілковито її підтримав і заявив: «Наша мета – пояснити людям, що нас не цікавлять результати виборів, нашим головним завданням є організація і проведення самих виборів, як того вимагає закон» [2, с. 127]. Усе ж вирішено було не змінювати йорданського законодавства і провести вибори у два етапи. Підготовка і сама подія пройшли спокійно, як і було заплановано – 28 березня 1972 р., з досить високою явкою. Для Ізраїлю справді не настільки важливим було, хто саме з палестинських політиків переміг; більше турбувало те, щоб вибори пройшли спокійно та в результаті було забезпечено легітимність ізраїльського правління на підконтрольних територіях [2, с. 113]. Звісно ж, протидія виборам із боку йорданської влади могла зірвати їх. М. Даян заявляв: «У разі бойкоту... уряд сам призначить місцеві ради» [2, с. 168]. Уже через досить короткий час стало зрозуміло, що досягти компромісу між ізраїльськими ідеологічними і військовими інтересами та палестинськими політичними було неможливо. Ситуація на територіях почала розвиватися шляхом конфронтації, що призвело до першої інтифади.

Питання проведення поселенської політики було причиною гострих протиріч у всіх трьох лейбористських урядах. М. Даян виступав за створення окремих районів, міністр фінансів Пінхас Сафір категорично був проти такого розвитку подій. Вирішення цього питання можна розглядати як результат гострої боротьби всередині уряду і компромісів між ключовими міністрами [8, с. 76–78]. Поселення мали стати своєрідним маркером для встановлення кордонів у майбутньому, вони також мали слугувати індикатором територій, з яких ізраїльське населення йти не планувало. При цьому ізраїльські політики розуміли, що, приймаючи позицію підтримання статус-кво, вони ускладнюють переговори з арабськими партнерами. Таким чином, вималювалася доктрина формування «оборонних кордонів».

Професор Тель-Авівського університету Ашер Аріан у своїй праці, присвяченій ставленню громадськості до питання війни та миру в Державі Ізраїль, прагнув якомога вичерпніше окреслити бачення ізраїльським суспільством питань національної безпеки. Результатом дослідження є думка, що більшість ізраїльтян упевнені, що їхня держава має право не лише на існування, але й на процвітання, і що існує досить широкий консенсус, що Ізраїль має залишатися єврейською державою й активно прагнути миру зі своїми сусідами. Зовсім відмінною є позиція щодо інших питань – чи слід продовжувати

політику «Великого Ізраїлю» і чи буде й надалі терпимість до меншин, повага до закону і демократичного уряду. Саме ці питання є площиною глибокого розколу. Усупереч поширеній думці автор показує, що ізраїльське суспільство не поділяється на два непримиримі ідеологічні табори. Багато ізраїльтян, по суті, не належать повністю до одного з таборів, і за певних умов їх можна переконати приєднатися до тієї чи іншої групи. Крім того, хоча й існують чіткі відмінності в релігійній площині, між поселенцями та непоселенцями, ці відмінності менші, ніж прийнято вважати [4, с. 187].

«Міжнародна підтримка і гарантії не можуть надати цілковитої надійної основи для національної безпеки. Єдиним надійним союзником для Держави Ізраїль є єврейська діаспора» [5, с. 247]. Майкл Бречер висуває цю тезу у зв'язку з упевненістю в існуванні двох таборів у єврейському та неєврейському світі. Парадоксально, але ізраїльська громадськість і ЗМІ часто демонструють більшу чутливість до зовнішніх думок навіть тоді, коли вони применшують значення рішень, що приймаються. Теза «двох таборів» має важливі наслідки для взаємин з єврейськими громадами поза Ізраїлем. Слід також зазначити, що багато чого, що відбувається за зачиненими дверима, просочується в засоби масової інформації, незважаючи на заборони й охоронні структури. Також ізраїльські журналісти використовували тактику, за якою важлива інформація спочатку потрапляла до іноземних ЗМІ, а вже потім передруковувалася після публікації за кордоном, що вважалося цілком законним та прийнятним в Ізраїлі. Роль таємниці виражається також у прихильності до «закулісної дипломатії» [5, с. 252].

Держава Ізраїль досить часто стояла перед вибором між двох варіантів: інтегрувати арабську меншість і надати їй усі громадянські права чи спробувати її по можливості асимілювати. Очевидно, що ситуація була ще складніша на Західному березі й у Секторі Газа. Інтеграція цих територій розцінюється як загроза послабленню єврейської спільноти в Ізраїлі. Отже, якщо Ізраїль вирішує інтегрувати ці території політично, держава не може залишатися суто єврейською і демократичною водночас: вона стає або бінаціональною (арабо-єврейською), або вона повинна буде заперечувати всі цивільні права неєврейських жителів.

Навіть у сфері безпеки в разі поділу результат стане помітним лише з часом. Відсутність внутрішньої єдності в Ізраїлі знайшла своє відображення в зростаючій плутанині в політиці

безпеки. Стратеги зазначають, що врегулювання ситуації з палестинцями шляхом сприяння їхнім намаганням створення держави, вже б могло дещо зменшити небезпечні тенденції, які можна прослідкувати з боку арабських держав [4, с. 192]. Досить важливим також є зміцнення міжнародного становища Ізраїлю, що в перспективі сприятиме остаточному загальному визнанню і легітимації.

На думку професора Університету Нотр-Дам Алана Дауті, після певного загравання з іншими концепціями ізраїльська громадськість повернулася до думки, згідно з якою прийнято вважати, що гарні паркани роблять сусідів хорошими, приблизно 75 % погодилися в 1975 р. з твердженням, що «з точки зору Ізраїлю, в стані миру краще мати чіткі й закриті кордони між ним і Палестинською організацією для того, щоб створити максимальну відстань між ізраїльтянами і палестинцями. Поділ можна розцінювати як поразку єврейських цінностей і невиконання історичної місії» [6]. Незважаючи на те, що така закритість зробила суттєвий внесок у процес розмежування, вона була підтримана майже всіма шарами населення. Утім, розмежування може бути ключем до збереження нової ізраїльської культури, що динамічно розвивається, та збереження єврейської національної держави.

Вага єврейського досвіду буде оцінена належним чином лише за умови, що Ізраїль залишиться незалежною національною державою, з якою взаємодіють як із рівною, лише за таких умов можна сподіватися на досягнення відносної стабільності. Основний елемент нестабільності – відсутність безпеки, як і раніше, пронизує єврейську політику. Створення єврейської держави перемістило цей елемент на новий і незвичний рівень. Ізраїльтяни не бажають визнавати успіх, навіть якщо він очевидний. Незважаючи на величезні зміни на краще у сфері безпеки Ізраїлю, а також успіхи в економічній та інших царинах, «гвалт-синдром» зберігається й понині [4, с. 152].

Громадська думка в Ізраїлі в питаннях безпеки є досить піддатливою до змін, політики вважають законною можливість вести переговори перманентно. Перемовини, що тривають роками, і тимчасові рішення, що є більш постійними, вважаються неймовірними для більшості спостерігачів. Як зазначає А. Аріан, «дипломатичні перемоги можуть бути прийняті, якщо вони проведені законним шляхом, посилення політики безпеки буде підтримано за умови, якщо ця справа була зроблена переконливо» [4, с. 15].

Розкол у єврейській громадській думці відбувся в контексті двох дуже різних бачень майбутнього.

Ці погляди можуть бути зрозумілі адекватно з точки зору подальших класифікацій [4, с. 37].

- Загроза для безпеки Ізраїлю була великою, про що свідчать обсяг і потенціал військ та озброєнь, з якими Ізраїль зіткнувся. Утім, громадське сприйняття цієї загрози варіювалося залежно від соціальних груп і з плином часу.
- З багатьох питань безпеки існував високий рівень консенсусу. Така позиція, яку називають «синдромом розділення» (*people apart syndrome*), сприяла вирішенню питання із загрозою безпеці й підготувала країну до цієї загрози.
- Питання про майбутні території, захоплені Ізраїлем у 1967 р., було ключем до розуміння безпеки Ізраїлю. Для багатьох це питання було досить емоційне і навіть релігійне.

Певну загрозу сформованій системі взаємодії між громадськістю і політиками може становити ослаблення національної згоди щодо природи арабо-ізраїльського конфлікту та можливих способів його врегулювання. Ці фундаментальні ідеологічні диспути значно загострилися після Шестиденної війни і призвели до політичної поляризації, в результаті чого діяльність армії та інших силових структур, які перебували раніше в серці національного консенсусу, стали піддаватися громадській критиці, яка все більше зростала. Цілком очевидно, що широка громадська полеміка щодо делікатних питань оборони слугує індикатором ліберально-демократичного характеру ізраїльської політичної культури, однак її негативні наслідки як для армії, так і для країни в цілому також не можна ігнорувати [1, с. 55].

Партнерство між цивільною і військовою елітами не означає зникнення кордонів між ними. Воно ґрунтується на неформальних правилах гри, що визначають як легітимні сфери участі військових у цивільних справах, так і зони професійної військової автономії, де вплив цивільних елементів дуже обмежений [1, с. 57]. Незважаючи на те, що Ізраїль перебуває в стані тривалого збройного конфлікту, країна не живе як «суспільство в облозі». Його демократична форма устрою і повсякденне громадянське життя дуже далекі від «облогової ментальності», яка розвивається в умовах постійного надзвичайного стану. Ізраїлю вдалося зберегти демократичний устрій, а також цивільний контроль над армією, навіть в умовах існування постійної загрози агресії ззовні.

Міжнародні відносини зазнали змін у період після холодної війни. Не було сумніву, що дилема

з безпекою Ізраїлю також зміниться. Ізраїль зіткнувся із ситуацією, в якій, увійшовши у відносини миру або псевдомиру з багатьма зі своїх сусідів, він відмовився від негайного виконання обіцянок майбутнього спокою. Незважаючи на політичні й ідеологічні суперечки через проблеми оборони та зовнішньої політики, ізраїльське суспільство в цілому завжди ставилося до арабо-ізраїльського конфлікту як до чинника, який загрожує самому існуванню країни. Цей аспект розуміння конфлікту має два боки: по-перше, страх можливого знищення єврейської держави і наступного геноциду її населення, по-друге, поширене ставлення до конфлікту як до невід'ємної частини близькосхідної реальності, на яку не можуть вплинути ні військові успіхи Ізраїлю, ні його дипломатичні зусилля.

Отже, проаналізувавши еволюцію громадської думки громадян Держави Ізраїль і ізраїльську політику щодо підконтрольних територій і проведених виборів, ми можемо уявити ширшу картину змін, що відбувалися, та факторів, що здійснювали вплив на ці зміни. Після завершення Шестиденної війни досить швидкими темпами потрібно було випрацювати політику стосовно нових територій. Питання ускладнювалося тим, що ні військове, ні політичне керівництво не мало стратегічного плану дій. Військові, політичні й громадські діячі представили декілька планів щодо майбутнього Західного берега і Сектору Газа. Ці плани можна звести до чотирьох

варіантів: анексія всіх територій; проголошення палестинської держави; створення палестинської автономії під фактичним контролем Ізраїлю; повернення більшої частини Західного берега Йорданії. Єдина територія, яку анексував Ізраїль, – Східний Єрусалим, що був приєднаний до західної ізраїльської частини [2, с. 256].

Через низку об'єктивних і суб'єктивних причин майже всі варіанти так і не були реалізовані. Тобто вирішення питання було відкладено на невизначений період, натомість було розпочато програму економічної інтеграції територій. Перемога в Шестиденній війні принесла Державі Ізраїль території, на яких уже проживало різноманітне за етнічним складом населення. З огляду на це Ізраїль став багатонаціональною державою, в якій більшість сучасних громадян вважали свою країну світською державою і не сприймали кожну з її втрачених у минулому частин як «споконвічно єврейську». Приєднані території все менше почали сприйматися як історичні чи релігійні пам'ятки, а все більше як стратегічно необхідні. Ще в 1967 р. Ігаль Алон наголошував: «Ізраїль має право на кордони, що забезпечують мінімальну безпеку своїх громадян» [3, с. 16].

Висловлюю вдячність моєму науковому керівникові В. В. Черноіваненку за цінні поради під час підготовки статті.

Список літератури

1. Горовиц Д. Демократия и национальная безопасность в условиях длительного внешнего конфликта / Д. Горовиц, М. Лиссак // Национальная безопасность и демократия в Израиле. – Раанана : Открытый университет Израила, 2008. – Т. 2. – 405 с.
2. Эпштейн А. Д. Израиль и (не)контролируемые территории : Уйти нельзя остаться / А. Д. Эпштейн. – Москва–Иерусалим : Мосты культуры ; Гешарим, 2008. – 288 с.
3. Allon Y. Israel: The Case for Defensible Borders / Y. Allon // Foreign Affairs. – 1976. – № 38. – P. 41–44.
4. Arian A. Security Threatened: Surveying Israeli Opinion on Peace and War / A. Arian. – New York : Cambridge University Press, 1995. – 308 p.
5. Brecher M. Decisions in Crisis: Israel, 1967 and 1973 / M. Brecher (with Geist B.). – Berkeley : University of California Press, 1980. – 479 p.
6. Dowty A. Israeli Foreign Policy and the Jewish Question [Електронний ресурс] / A. Dowty // Middle East Review of International Affairs. – 1999. – № 1. – Режим доступу: <http://meria.idc.ac.il/journal/1999/issue1/jv3n1a1.html>. – Назва з екрана.
7. Gazit S. Trapped Fools: Thirty Years of Israeli Policy in the Territories / S. Gazit. – London : Routledge, 2003. – 400 p.
8. Nisan M. Israel and the Territories: A Study in Control, 1967–1977 / M. Nisan. – Ramat Gan : Turtledove Publishing Co., 1978. – 201 p.

O. Remarovych

ISRAELI PUBLIC OPINION ON THE EVENTS OF 1967–1973

The article deals with the social aspect of the diplomatic policy of Israel between The Six Day War and The Yom Kippur War. The special attention is paid to the sociological polls which represent change of public opinion during this period.

Keywords: The State of Israel, The Six Day War, The Yom Kippur War, public opinion.

Матеріал надійшов 23.04.2013